

Pedagogische begeleidingsdienst

Huis van het GO!

Willebroekkaai 36

1000 Brussel

LEERPLAN

DERDE GRAAD

SECUNDAIR

ONDERWIJS

TOPSPORT - BEDRIJFSWETENSCHAPPEN

SPECIFIEK GEDEELTE
DOORSTROOM

EERSTE EN TWEEDE LEERJAAR
(5de en 6de jaar)

LEERPLANNUMMER
3D/TOPSPORT/BEDRIJF

INSPECTIENUMMER
GSO-2024-1306-Gemeenschapsonderwijs-adv-V25

Versiedatum
31/01/2025

DOMEINGEBONDEN

STUDIEDOMEIN

SPORT

Inhoudstafel

Inleiding	3
Samenhang	3
Uitgangspunten	3
Eigenheid van de studierichting	3
Doelgroep	4
Onderwijskwalificatie	4
Logische doorstroommogelijkheden	5
Gepersonaliseerd Samen Leren	6
Ruimte voor het eigen pedagogisch project	6
Opbouw van de leerplandoelen	7
Herkomst van de doelen	7
De leerplandoelen	7
Subdoelen	8
Minimale inhoudelijke afbakening	8
Nummering van de leerplandoelen	8
Leerplandoelen	10
Generieke doorstroomcompetenties	10
Statistiek	11
Uitgebreide wiskunde in functie van economie	13
Pakket uit Informatie- en databeheer	16
Topsport	17
Uitgebreide algemene economie	18
Uitgebreide bedrijfswetenschappen en recht	25
Samenhang minimumdoelen – leerplandoelen	35
Minimale materiële vereisten	39
Vakkenkoppeling	40
Pedagogisch – didactische ondersteuning	41

Inleiding

Samenhang

Dit is een leerplan voor het specifieke gedeelte doorstroomfinaliteit, derde graad.

Dit leerplan moet in samenhang gelezen worden met het leerplan 'Derde graad secundair onderwijs - Basisvorming doorstroomfinaliteit'.

Tussen het leerplan van het specifieke gedeelte en het leerplan van de basisvorming is een overlap of samenhang tussen leerplandoelen mogelijk. Indien dit het geval is, wordt dit in de GO! Navigator aangeduid, aangevuld met concrete handvaten om deze doelen op een functionele manier te integreren.

Uitgangspunten

Bij het formuleren van de doelen voor het specifiek gedeelte is er over gewaakt dat het ambitieniveau hoog ligt voor alle leerlingen. Bovenop de doelen die opgenomen zijn in het curriculumdossier heeft het GO!, vanuit haar ambitie om kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden aan alle leerlingen, GO!-doelen toegevoegd. Het geheel van de leerplandoelen specifieke vorming is evenwichtig opgesteld met oog voor de haalbaarheid voor alle leerlingenprofielen en met bijzondere aandacht voor het evenwicht tussen de basisvorming en het specifiek gedeelte.

Eigenheid van de studierichting

De leerlingen krijgen een pakket **basisvorming voor de doorstroomfinaliteit** met inhouden uit de zestien sleutelcompetenties.

De specifieke vorming bestaat concreet uit leerplandoelen die **voorbereiden op vervolgonderwijs**:

- WD 01.01 Algemene doorstroomcompetenties: Generieke doorstroomcompetenties
- WD 06.01 Wiskunde: Statistiek
- WD 06.05 Wiskunde: Uitgebreide wiskunde in functie van economie
- WD 07.06 Informaticawetenschappen: Pakket uit informatie- en databeheer
- WD 13.03 Bewegingswetenschappen: Topsport
- WD 16.01 Economie: Uitgebreide algemene economie
- WD 16.05 Economie: Uitgebreide bedrijfswetenschappen en recht

In deze studierichting krijgen de leerlingen topsport. Daarin leren ze de technische en tactische competenties van één specifieke sport te beheersen en gericht toe te passen volgens het ontwikkelingsplan topsport zoals opgesteld door de betrokken topsportfederatie.

Specifiek in deze studierichting krijgen de leerlingen een pakket economie. Ze bestuderen de diverse markten en het overheidsingrijpen op het marktmechanisme in een nationale en internationale context. Ze analyseren de werking van de economie als systeem en reflecteren over economische modellen en duurzame economische ontwikkeling. Ze vergelijken courante ondernemingsvormen en fiscale regels, voeren een dubbele boekhouding, beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming en lichten courante financieringsvormen op korte en lange termijn en aspecten van sociaal recht toe. Daarnaast illustreren ze het belang van een bedrijfsstrategie en leggen de relatie met de belangrijkste functionele managementdomeinen. Ze passen daarbij ook kostprijsberekeningen toe. Ze ontwikkelen een ondernemingsconcept op basis van strategische keuzes. Ter ondersteuning van het pakket economie verbreden en verdiepen de leerlingen verschillende domeinen van de wiskunde.

In informaticawetenschappen verdiepen ze zich in de structuur en werking van relationele databanken. Tot slot maken generieke onderzoekscompetenties een belangrijk deel uit van deze studierichting. Ze worden gerealiseerd met de specifieke inhouden van de studierichting.

Doelgroep

Leerlingen die starten in het eerste leerjaar van de derde graad in de doorstroomfinaliteit hebben door het behalen van de leerplandoelen van de tweede graad de nodige competenties verworven om de overstap naar de derde graad succesvol te kunnen maken.

- De leerlingen delen vanuit hun keuze voor een bepaalde studierichting eenzelfde interesse. Maar meer nog dan voor de basisvorming zullen de kenmerken van de leerlingen in de derde graad voor het specifieke gedeelte verschillen. Behalve verschillen op cognitief, psychomotorisch en sociaal-affectief vlak zijn er ook verschillen door de gevolgde vooropleiding.

Leerlingen uit de volgende studierichting hebben een vorming gevolgd die als een logische vooropleiding kan worden beschouwd:

- Topsport – Economie

De samenhang tussen de cesuurdoelen en de specifieke minimumdoelen vanuit deze logische doorstroom is terug te vinden in de tabel 'Samenhang minimumdoelen – leerplandoelen' die terug te vinden is in dit leerplan.

- Leerlingen die een studierichting gekozen hebben die inhoudelijk minder of niet aanleunt bij deze studierichting hebben eventueel minder of geen voorkennis voor het specifiek gedeelte.

Vanuit het bovenstaande gegeven kunnen de leerlingen voor het specifieke gedeelte beschouwd worden als een heterogene groep. Daarom is het belangrijk om, bij het begin van de graad, de beginsituatie van elke leerling goed in kaart te brengen, om zo als lerarenteam zicht te krijgen op de kenmerken van de leerlingengroep en een leerlijn uit te werken die nauw aansluit bij de beginsituatie en de mogelijkheden van de leerlingen waarbij er aandacht is voor het wegwerken van eventuele hiaten bij de start van de derde graad. Hierbij heeft het lerarenteam de vrijheid en verantwoordelijkheid om leerplandoelen in te plannen in zowel het eerste als tweede jaar van de derde graad volgens de noden, behoeften en mogelijkheden van hun leerlingengroep. Daarnaast heeft het lerarenteam de vrijheid om te bepalen op welke manier de doelen functioneel geclusterd en aangeboden kunnen worden binnen de derde graad.

Onderwijskwalificatie

Een onderwijskwalificatie geeft weer wat je moet kennen en kunnen om verdere studies aan te vatten, te functioneren in onze maatschappij of een bepaald beroep uit te oefenen. In de Vlaamse kwalificatiestructuur zijn de kwalificaties ondergebracht op 8 niveaus, van basisonderwijs tot universiteit.

Deze studierichting situeert zich op VKS-niveau 4. De uitgangspunten voor een VKS-niveau 4 zijn:

- Kennis en vaardigheden:
 - concrete en abstracte gegevens (informatie en begrippen) uit een specifiek domein interpreteren
 - reflectieve cognitieve en productieve motorische vaardigheden toepassen
 - gegevens evalueren en integreren
 - strategieën ontwikkelen voor het uitvoeren van diverse taken en om diverse, concrete, niet-vertrouwde (maar weliswaar domeinspecifieke) problemen op te lossen
- Context, autonomie en verantwoordelijkheid:
 - handelen in een combinatie van wisselende contexten
 - autonoom functioneren met enig initiatief
 - volledige verantwoordelijkheid voor eigen werk opnemen
 - het eigen functioneren evalueren en bijsturen met het oog op het bereiken van collectieve resultaten

De verwachtingen uit de onderwijskwalificatie vormen een hulpmiddel voor leraren en vakgroepen om de afbakening van de leerplandoelen concreet vorm te geven.

Logische doorstroommogelijkheden

Topsport-Bedrijfswetenschappen is een domeingebonden doorstroomrichting (tso). Dat houdt in dat de leerling voorbereid wordt op succesvolle doorstroom naar professionele en academische bacheloropleidingen binnen hetzelfde interessegebied.

Voor de richting Topsport-Bedrijfswetenschappen situeren de meest logische **professionele bacheloropleidingen** zich binnen de studiegebieden:

- Gecombineerde studiegebieden
 - Sport en bewegen
- Handelswetenschappen en Bedrijfskunde
 - Applied Information Technology (E)
 - Bedrijfsmanagement
 - Business Management
 - Business Management & Entrepreneurship (E)
 - Business Management (E)
 - Business Management Marketing (E)
 - Communicatiemanagement
 - Communication Management (E)
 - Hotelmanagement
 - Idea and Innovation Management
 - Informatiemanagement en Multimedia
 - Informationmanagement & Multimedia (E)
 - International Business Management (E)
 - International Communication and Media-ICM (E)
 - International Journalism (E)
 - International Office Management (E)
 - International Tourism and Leisure (E)
 - Journalistiek
 - Media and Entertainment Business
 - Netwerkeconomie
 - Office Management
 - Retailmanagement
 - Toegepaste Informatica
 - Toerisme- en Recreatiemanagement
 - Wellbeing- en Vitaliteitsmanagement

- Onderwijs

Doorstroom naar de meeste andere professionele bacheloropleidingen is in principe haalbaar, maar binnen deze studierichting wordt er niet specifiek inhoudelijk op voorbereid.

Voor de richting Topsport-Bedrijfswetenschappen situeren de meest logische **academische bacheloropleidingen** zich binnen de studiegebieden:

- Gecombineerde studiegebieden
 - International Affairs (E)
 - Sociaal-Economische Wetenschappen
- Handelswetenschappen en Bedrijfskunde
 - Bestuurskunde en Publiek Management
 - Business Administration (E)
 - Handelswetenschappen

Doorstroom naar alle andere academische bacheloropleidingen is niet uitgesloten, maar binnen deze studierichting wordt de leerling er niet specifiek inhoudelijk op voorbereid.

Gepersonaliseerd Samen Leren

De ambitie van het GO! is duidelijk. Gepersonaliseerd samen leren betekent dat we met elke lerende, binnen een sociale context, maximaal rendement nastreven op het vlak van leervermogen, leerwinst en leermotivatie. Vanuit een sterke basis- en vakdidactiek zetten we extra in op 'differentiatie', het verhogen van autonomie via het aanleren van zelfregulerende vaardigheden en 'samen leren'. We maken daarvoor gebruik van evidence-informed praktijken en een onderzoekende aanpak op school. Gepersonaliseerd samen leren in het GO! vindt geïntegreerd plaats binnen de realisatie van het totale curriculum en kan alleen gerealiseerd worden met de actieve betrokkenheid van zowel de lerende, de leraar als het (school)beleid.

Vanuit deze visie willen we samen met alle onderwijsprofessionals ons DNA 'samen leren samenleven' en ons pedagogisch project waarmaken. Het is ons positief antwoord op de diversiteit die we in onze klassen zien, de nood aan een groeipad naar autonomie en de nood om een samenverhaal te maken.

Ruimte voor het eigen pedagogisch project

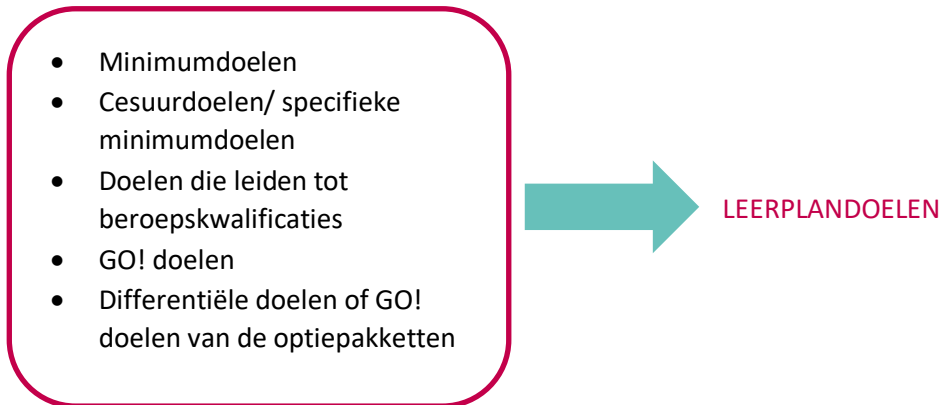
Cruciaal in elke studierichting staat de realisatie van de leerplandoelen. De leerplannen en de lessentabellen van het GO! zijn echter zodanig opgesteld dat het lerarenteam beschikbare ruimte heeft om een schooleigen pedagogisch project te realiseren:

- Enerzijds bieden de leerplannen ruimte om binnen de voorziene tijd zoals aangegeven in de lessentabel, de leerplandoelen verder uit te diepen of te verbreden;
- Anderzijds is er binnen de lessentabel vrije ruimte voorzien waarbij de school eigen accenten kan leggen.

Opbouw van de leerplandoelen

Herkomst van de doelen

De leerplandoelen van het GO! in de tweede en derde graad zijn afkomstig van verschillende bronnen:

De doelen van dit leerplan zijn afkomstig van:

- specifieke minimumdoelen
- GO!-doelen

De leerplandoelen

Elk leerplandoel heeft minimum 1 handelingswerkwoord. Een overzicht van de handelingswerkwoorden met, indien nodig, een verklaring is terug te vinden op de GO! Navigator.

Aan elk leerplandoel wordt een beheersingsniveau toegevoegd. Voor de leerplannen van het GO! maken we gebruik van een eigen GO!-taxonomie, geïnspireerd op de Taxonomie van Bloom:

- Memoriseren: Gegevens zoals begrippen, formules... kunnen ophalen zonder gebruik te maken van hulpmiddelen.
Geen enkel leerplandoel heeft 'memoriseren' als beheersingsniveau. Memoriseren zonder context kan immers nooit het einddoel zijn. Memoriseren kan wel een belangrijk element zijn om een leerplandoel te realiseren.
- Begrijpen: Inzicht verwerven en dit inzicht helder kunnen weergeven, al dan niet aan de hand van voorbeelden.
- Toepassen: Formules, technieken, regels... kunnen toepassen.
- Analyseren: Op basis van nieuwe gegevens, informatie, kenmerken, verbanden... tot een besluit komen
- Evalueren: Op basis van nieuwe gegevens, informatie, kenmerken, verbanden... en aan de hand van criteria, argumenten... een oordeel onderbouwen.
- Creëren: In het kader van een probleemstelling, onderzoek, opdracht... een product ontwikkelen zoals een oplossing, een realisatie, een presentatie...

Er is geen hiërarchie tussen de verschillende beheersingsniveaus. Wel zal je om een 'hogere' beheersingsniveau te bereiken meestal ook gebruik maken van onderliggende beheersingsniveaus, bijvoorbeeld memoriseren om te analyseren.

In de GO! Navigator worden de beheersingsniveaus aan de hand van een filmpje uitgelegd.

Subdoelen

De subdoelen zijn niet vrijblijvend geformuleerd maar maken integraal deel uit van het leerplandoel. Elk subdoel moet bijgevolg aangeboden worden. Alle subdoelen samen dekken het leerplandoel.

Minimale inhoudelijke afbakening

Het concept van de minimumdoelen wordt doorgetrokken naar de leerplandoelen van het GO!. Dit concept houdt in dat de kennis die noodzakelijk is om het leerplandoel te realiseren niet expliciet wordt opgesomd. Indien er twijfel kan ontstaan of een bepaald kenniselement al dan niet tot het leerplandoel behoort, wordt het uitdrukkelijk vermeld via onderliggende bullets. Concreet betekent dit dat de onderliggende bullets deel uitmaken van het leerplandoel en als dusdanig ook aan bod moeten komen.

Om leerplandoelen te realiseren, is er vaktaal nodig. Hoewel vaktaal niet expliciet in de leerplandoelen wordt opgenomen, maakt vaktaal wel deel uit van het leerplandoel. Net zoals dit het geval is bij andere kenniselementen is het aan de leraar om te bepalen welke vaktaal er nodig is om het leerplandoel te realiseren.

Het gehanteerde concept vertrekt van een groot vertrouwen in de professionaliteit van de leraar. Vanuit een professionele deskundigheid zal de leraar bepalen welke kennis er nodig is om het doel te realiseren waarbij de kenniselementen die in de bullets zijn aangegeven of expliciet vermeld in het leerplandoel minimaal worden meegenomen.

Nummering van de leerplandoelen

Boven elk leerplandoel staat er een nummering. De betekenis is de volgende:

WD3_01.01.01

01.01.01

- De betekenis van het nummer links (bijvoorbeeld WD3_01.01.01):
 - WD3: Het gaat hier over een doel uit de derde graad dat behoort tot een wetenschapsdomein
 - 01.01.01: Dit is het volgnummer van het leerplandoel.
 - Doelen van de vorm 01.xx.xx hebben betrekking op wetenschapsdomein 01. (In dit geval verwijst 01 naar 'Algemene doorstroomcompetenties'. In totaal zijn er 16 wetenschapsdomeinen.)
 - Doelen van de vorm xx.01.xx hebben betrekking op subdomein 01 van het betrokken wetenschapsdomein.
 - Het laatste cijfer (xx.xx.01) is het volgnummer binnen het subdomein.

De lijst van de wetenschapsdomeinen en de subdomeinen is terug te vinden in de GO! Navigator.

- Rechts in de eerste rij van elk leerplandoel staat de herkomst van het leerplandoel:
 - Het nummer (bijvoorbeeld 01.01.01) verwijst naar het corresponderend specifiek minimumdoel in het curriculumdossier.
De curriculumdossiers zijn terug te vinden op de website van AHOVOKS.
 - Indien er geen nummer staat, gaat het over een GO!-doel.

WD3_01.01.01.01

Subdoel 1

- Ook de subdoelen krijgen een nummering (bijvoorbeeld WD3_01.01.01.01):
 - Dit is het eerste subdoel van het leerplandoel WD3_01.01.01.
- Indien een subdoel overeenkomt met een specifiek minimumdoel wordt de verwijzing naar het specifiek minimumdoel rechts in de tabel opgenomen.
- Niet elk leerplandoel heeft subdoelen.

Leerplandoelen

Generieke doorstroomcompetenties

WD3_01.01.01

01.01.01

De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van minstens 1 wetenschapsdomein verbonden aan de studierichting.

creëren

WD3_01.01.01.01

Subdoel 1

De leerlingen kiezen een onderzoeksmethode in functie van een gegeven of zelfgekozen onderzoeksvraag.

- onderzoekbaarheidscriteria

WD3_01.01.01.02

Subdoel 2

De leerlingen verzamelen data en bronnen in functie van de gekozen onderzoeksmethode.

- betrouwbaarheidscriteria

WD3_01.01.01.03

Subdoel 3

De leerlingen verwerken data en bronnen in functie van de gekozen onderzoeksmethode.

WD3_01.01.01.04

Subdoel 4

De leerlingen synthetiseren de onderzoeksresultaten en formuleren een antwoord op de onderzoeksvraag.

WD3_01.01.01.05

Subdoel 5

De leerlingen rapporteren over de onderzoeksactiviteiten en -resultaten.

- mondelinge of schriftelijke rapportage

WD3_01.01.02

De leerlingen refereren correct aan gebruikte bronnen volgens een wetenschappelijk referentiesysteem.

- relevant wetenschappelijk referentiesysteem
- bronvermelding

toepassen

Statistiek

WD3_06.01.01

De leerlingen lossen telproblemen op met en zonder herhaling en waarbij de volgorde al dan niet van belang is.

analyseren

WD3_06.01.01.01

Subdoel 1

De leerlingen lossen telproblemen zonder herhaling op met combinaties.

WD3_06.01.01.02

Subdoel 2

De leerlingen lossen telproblemen op met en zonder herhaling en waarbij de volgorde al dan niet van belang is.

WD3_06.01.02

De leerlingen bepalen het afhankelijk zijn van gebeurtenissen.

- voorwaardelijke kans

analyseren

WD3_06.01.03

06.05.18

De leerlingen analyseren het verband tussen twee numerieke grootheden in een dataset met behulp van een spreidingsdiagram.

- trendlijn
- lineaire regressie
- correlatiecoëfficiënt

analyseren

WD3_06.01.04

De leerlingen berekenen en interpreteren kansen met behulp van de binomiale verdeling.

- verwachtingswaarde, standaardafwijking

analyseren

WD3_06.01.05

De leerlingen leggen in betekenisvolle situaties de betekenis uit van betrouwbaarheidsniveau, betrouwbaarheidsinterval en foutenmarge.

- steekproefverdeling (gemiddelde en standaardafwijking)
- verband met steekproefgrootte en standaardafwijking

begrijpen

WD3_06.01.06

De leerlingen toetsen hypothesen.

- nulhypothese, alternatieve hypothese, p-waarde, significantieniveau en steekproevenverdeling

analyseren

WD3_06.01.06.01

Subdoel 1
06.05.17

De leerlingen leggen in betekenisvolle situaties de betekenis uit van nulhypothese, alternatieve hypothese, significantieniveau en p-waarde.

- steekproevenverdeling

WD3_06.01.06.02

Subdoel 2

De leerlingen toetsen hypothesen.

WD3_06.01.07

De leerlingen analyseren grote datasets met behulp van statistische software in functie van een statistisch onderzoek.

analyseren

Uitgebreide wiskunde in functie van economie

WD3_06.05.01

06.05.01

De leerlingen voeren bewerkingen uit met matrices: optelling, scalaire vermenigvuldiging, matrixvermenigvuldiging, machtsverheffing en transpositie.

toepassen

WD3_06.05.02

06.05.02

De leerlingen gebruiken matrixmodellen om evoluties te beschrijven.

- matrixvoorstelling van een graaf

analyseren

WD3_06.05.03

06.05.03

De leerlingen lossen stelsels van eerstegraadsvergelijkingen op met behulp van de methode van Gauss-Jordan.

toepassen

WD3_06.05.04

06.05.07

De leerlingen lossen vergelijkingen en ongelijkheden grafisch op.

toepassen

WD3_06.05.05

06.05.10

De leerlingen lossen exponentiële vergelijkingen van de vorm $b \cdot a^x = c$ algebraïsch op.

toepassen

WD3_06.05.06

06.05.06

De leerlingen leggen het verband tussen de grafiek van een functie en haar kenmerken.

- veeltermfuncties, (elementaire) rationale functies, (elementaire) irrationale functies, exponentiële functies, logaritmische functies $f(x)=\log_a(x)$
- domein, bereik, nulwaarden, tekenverloop, stijgen/dalen/constant, extrema, constante/toenemende/afnemende stijging/daling, asymptotisch gedrag, gedrag op oneindig

analyseren

WD3_06.05.07

06.05.11

De leerlingen lossen goniometrische vergelijkingen van de vorm $\sin(ax+b)=c$ algebraïsch op.

toepassen

WD3_06.05.08

De leerlingen bepalen limieten van functies.

toepassen

WD3_06.05.09

De leerlingen analyseren het horizontaal, verticaal en schuin asymptotisch gedrag.

analyseren

WD3_06.05.10

De leerlingen berekenen de afgeleide functie van functies die zijn opgebouwd uit veeltermfuncties, rationale functies, exponentiële functies, logaritmische functies en goniometrische functies.

toepassen

WD3_06.05.10.01

Subdoel 1
06.05.12

De leerlingen berekenen de afgeleide functie van functies die zijn opgebouwd uit veeltermfuncties, rationale functies, exponentiële functies en logaritmische functies.

- rekenregels: afgeleide van een som, product, quotiënt van functies en afgeleide van een samengestelde functie (kettingregel)

WD3_06.05.10.02

Subdoel 2

De leerlingen berekenen de afgeleide functie van functies die zijn opgebouwd uit goniometrische functies.

WD3_06.05.11

06.05.13

De leerlingen analyseren het verloop van functies met behulp van de eerste en tweede afgeleide functie en lossen extremumproblemen op.

analyseren

WD3_06.05.12

06.05.14

De leerlingen interpreteren een bepaalde integraal als de limiet van een som en als een georiënteerde oppervlakte.

analyseren

WD3_06.05.13

06.05.15

De leerlingen leggen het verband tussen bepaalde integralen en primitieve functies.

analyseren

WD3_06.05.14

06.05.16

De leerlingen berekenen bepaalde en onbepaalde integralen van veeltermfuncties.

toepassen

Pakket uit Informatie- en databeheer

WD3_07.06.01

07.06.01

De leerlingen lichten de structuur en de werking van relationele databanken toe.

- entiteit, sleutel, attribuut en soorten relaties
- normalisatie
- relaties
- ERD
- integriteitsregels

begrijpen

WD3_07.06.02

07.06.02

De leerlingen implementeren een relationele databank op basis van een aangereikt ontwerp.

creëren

WD3_07.06.03

07.06.03

De leerlingen gebruiken een gestructureerde querytaal voor de bevraging en de aanpassing van gegevens in een relationele databank.

toepassen

Topsport

WD3_13.03.01

13.03.01

De leerlingen voeren sportactiviteiten uit conform de doelstellingen zoals bepaald door de ontwikkelingsplannen van de afzonderlijke topsportfederaties. Dit doel wordt door de leerlingen uitgevoerd onder begeleiding.

toepassen

Uitgebreide algemene economie

WD3_16.01.01

16.01.03

De leerlingen analyseren prijsvorming bij monopolie, monopolistische concurrentie en oligopolie.

analyseren

WD3_16.01.01.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren algebraïsch en grafisch de prijsvorming bij monopolie.

- winstmaximalisatie
- consumenten- en producentensurplus
- welvaartsverlies

WD3_16.01.01.02

Subdoel 2

De leerlingen analyseren grafisch de prijsvorming bij monopolistische concurrentie.

- evenwicht op korte en lange termijn
- vergelijking winstmaximalisatie monopolie, volkomen concurrentie

WD3_16.01.01.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren de prijsvorming bij oligopolie.

- geknikte vraagcurve
- gevangenprobleem, Nash-evenwicht
- kartelvorming

WD3_16.01.02

16.01.04

De leerlingen analyseren vormen van overheidsingrijpen bij marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

analyseren

WD3_16.01.02.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren oorzaken en gevolgen van marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

- marktmacht
- externaliteiten: positieve en negatieve externe effecten
- asymmetrische informatie

WD3_16.01.02.02

Subdoel 2

De leerlingen illustreren hoe de overheid kan ingrijpen bij marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

- verhandelbare vergunningen
- antitrustbeleid

WD3_16.01.02.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren grafisch hoe de overheid kan ingrijpen bij marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau.

- maximumprijzen
- belastingen en subsidies
- productiequota

WD3_16.01.03

16.01.06

De leerlingen leggen uit hoe de overheid werkgelegenheid en concurrentiekracht bevordert.

begrijpen

WD3_16.01.03.01

Subdoel 1

De leerlingen lichten overheidsmaatregelen ter bevordering van werkgelegenheid toe.

- arbeidsmarktindicatoren
- werkloosheid: soorten, oorzaken, bestrijding
- arbeidsmarktbeleid: werkgelegenheidsmaatregelen, werkloosheidsbestrijding, activeringsbeleid

WD3_16.01.03.02

Subdoel 2

De leerlingen lichten overheidsmaatregelen ter bevordering van concurrentiekracht toe.

- arbeidsmarktbeleid: loonnorm, belasting van arbeid
- stimuleren van innovatie

WD3_16.01.03.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren overheidsmaatregelen ter bevordering van werkgelegenheid en concurrentiekracht.

WD3_16.01.03.04

Subdoel 4

De leerlingen analyseren de impact van nationale en internationale regelgeving.

- loonindexering, sociale bijdragen
- regelgeving met betrekking tot kwaliteitseisen, milieu of arbeidsomstandigheden

WD3_16.01.04

16.01.07

De leerlingen analyseren inkomensongelijkheid aan de hand van de Lorenzcurve en Gini-coëfficiënt.

- personele en categoriale inkomensverdeling
- oorzaken en gevolgen van inkomensongelijkheid

analyseren

WD3_16.01.05

De leerlingen lichten armoede en armoedebestrijding toe.

- onderscheid tussen armoede en inkomensongelijkheid
- armoede: meting, oorzaken en gevolgen in België, loonkloof
- actuele evolutie van armoede en inkomensongelijkheid
- armoedebestrijding in Vlaanderen

begrijpen

WD3_16.01.06

16.01.08

De leerlingen leggen uit hoe de overheid via sociale en fiscale maatregelen ongelijkheid in een samenleving tracht te beperken.

begrijpen

WD3_16.01.07

16.01.09

De leerlingen analyseren relaties tussen economische actoren.

- economische kringloop: gesloten en open economie
- kritiek op de economische kringloop
- ingebedde economie

analyseren

WD3_16.01.08

16.01.10

De leerlingen lichten de samenstelling van het BBP toe vanuit de productie-, inkomens- en bestedingsbenadering.

- reëel en nominaal BBP
- BNP, nationaal inkomen (Y)
- samenstelling van het BBP, BNP, Y: consumptie, sparen, export, import, overheidsuitgaven, belastingen, investeringen

begrijpen

WD3_16.01.09

16.01.12

De leerlingen analyseren internationaal handels- en betalingsverkeer.

analyseren

WD3_16.01.09.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren het belang van internationale handel voor België.

- open economie
- globalisering
- invoer- en uitvoerquote
- openheidsgraad

WD3_16.01.09.02

Subdoel 2

De leerlingen bespreken de wisselmarkt.

- wisselmarkt, wisselkoers, beïnvloedende factoren, wisselkoerssystemen

WD3_16.01.09.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren de betalingsbalans.

- betalingsbalans: deelrekeningen, evenwicht, oorzaken van onevenwicht, gevolgen van onevenwicht, mogelijkheden tot herstel
- wisselwerking tussen wisselkoers en betalingsbalans

WD3_16.01.09.04

Subdoel 4

De leerlingen bespreken internationale organisaties ter bevordering van het internationaal betalingsverkeer.

- IMF, Wereldbank
- internationale beleidscoördinatie

WD3_16.01.10

16.01.13

De leerlingen leggen vraag en aanbod op de geld- en kapitaalmarkt uit.

- vraag en aanbod van kapitaal, prijsvorming, beïnvloedende factoren
- prijsvorming in de realiteit
- de intermediaire rol van banken en beurzen
- aandelen, obligaties, beleggingsfondsen: kost, waardering, opbrengst, risico
- duurzame beleggingen

begrijpen

WD3_16.01.11

16.01.14

De leerlingen analyseren conjunctuurschommelingen en het effect van monetair en budgettair beleid op de conjunctuur.

analyseren

WD3_16.01.11.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren conjunctuurbewegingen.

- conjunctuurindicatoren, exogene en endogene verklaringen

WD3_16.01.11.02

Subdoel 2

De leerlingen analyseren het evenwicht in de economie.

- Keynesiaanse theorie: inkomensevenwicht, multiplicatoreffect, onder- en overbesteding, kritische reflectie

WD3_16.01.11.03

Subdoel 3

De leerlingen analyseren het budgettair beleid op regionaal of nationaal vlak.

- overheidsbegroting, overheidsschuld, schuldgraad, Europese begrotingsnormen
- conjunctuurbeleid: budgettair beleid

WD3_16.01.11.04

Subdoel 4

De leerlingen analyseren het monetair beleid in de eurozone.

- geldschepping, rol van de ECB en commerciële banken
- Fisher-vergelijking
- inflatie: oorzaken, indexcijfers, gevolgen, bestrijding
- deflatie, stagflatie
- conjunctuurbeleid: rol van de ECB, doelstellingen en instrumenten van het monetaire beleid, kritische reflectie

WD3_16.01.11.05

Subdoel 5

De leerlingen lichten de wisselwerking tussen het monetair en budgettair beleid toe.

- overheidsingrijpen volgens de klassieke, keynesiaanse, monetaristische en actuele visie

WD3_16.01.12

16.01.15

De leerlingen evalueren economische groei als indicator voor welvaart en welzijn.

- BBP als indicator voor economische groei: voor- en nadelen
- determinanten voor economische groei
- disruptieve factoren en innovatie
- impact van economische groei op mens en omgeving
- wenselijkheid van economische groei
- andere maatstaven voor welvaart en welzijn

evalueren

WD3_16.01.13

16.01.16

De leerlingen reflecteren over economische modellen en duurzame economische ontwikkeling.

- duurzame ontwikkeling: duurzame maatschappij, duurzame ontwikkelingsdoelen
- circulaire economie
- alternatieve economische modellen

evalueren

Uitgebreide bedrijfswetenschappen en recht

WD3_16. 05.01

16. 05.02

De leerlingen vergelijken fiscale regels voor een eenmanszaak en vennootschap op basis van grondslag, de progressiviteit van de belasting en voorafbetalingen.

analyseren

WD3_16. 05.01.01

Subdoel 1

De leerlingen analyseren de fiscale regels voor een eenmanszaak.

- soorten inkomsten
- aftrekbare beroepskosten: forfaitair, werkelijk, verdeelsleutel
- grondslag
- progressiviteit van de belastingtarieven
- voorheffingen
- voorafbetalingen

WD3_16. 05.01.02

Subdoel 2

De leerlingen analyseren de fiscale regels voor vennootschappen.

- boekhoudkundig en fiscaal resultaat
- tarieven van de vennootschapsbelasting
- voorafbetalingen

WD3_16. 05.01.03

Subdoel 3

De leerlingen vergelijken fiscale regels voor een eenmanszaak en vennootschappen.

- grondslag
- progressiviteit
- voorafbetalingen

WD3_16. 05.02

16. 05.05

De leerlingen lichten courante financieringsvormen op korte en lange termijn toe.

begrijpen

WD3_16. 05.03

16.05.09

De leerlingen lichten het belang van supply chain management als onderdeel van het bedrijfsbeleid aan de hand van de logistieke keten toe.

begrijpen

WD3_16. 05.03.01

Subdoel 1

De leerlingen illustreren het economisch belang van de logistiek.

- Logistics Performance Index
- Blue Banana binnen Europa
- trends

WD3_16. 05.03.02

Subdoel 2

De leerlingen bespreken het logistieke concept.

- logistieke doelstellingen
- logistieke flow
- impact van de logistiek op het bedrijfsresultaat

WD3_16. 05.03.03

Subdoel 3

De leerlingen bespreken het belang van het voorraadbeheer binnen de logistieke flow.

- soorten voorraden
- voorraadkosten

WD3_16. 05.03.04

Subdoel 4

De leerlingen bespreken de fasen in het inkoopproces.

- inkoopniveaus: strategisch, tactisch, operationeel, ondersteunend
- inkooporganisatie: decentraal, centraal, hybride

WD3_16. 05.03.05

Subdoel 5

De leerlingen bespreken de productielogistiek.

- productieprocessen: serieproductie, parallelle productie, convergente productie, divergente productie, mass customization
- JIT
- ERP

WD3_16. 05.03.06

Subdoel 6

De leerlingen reflecteren over de impact van de distributielogistiek en retourlogistiek in de context van duurzaamheid.

WD3_16.05.04

16.05.10

De leerlingen lichten Human Resources Management als onderdeel van het bedrijfsbeleid toe.

begrijpen

WD3_16.05.04.01

Subdoel 1

De leerlingen bespreken HRM als strategische, tactische en operationele partner van het management van een onderneming

- doelstellingen van HRM
- rollen van HR-professionals
- HR-cyclus: instroom, doorstroom, uitstroom
- HR kengetallen

Subdoel 16.05.04.02

De leerlingen bespreken selectie en werving als onderdeel van de HR-cyclus.

- onthaal van nieuwe werknemers: belang

WD3_16.05.04.02

Subdoel 3

De leerlingen bespreken aspecten van belonen, beoordelen en ontwikkeling als onderdeel van de HR-cyclus.

- beloningssystemen
- beoordelen: belang, klassieke beoordelingsproces, andere mogelijkheden
- ontwikkeling en groei: belang, interne en externe opleidingen

WD3_16.05.04.03

Subdoel 4

De leerlingen reflecteren over actuele uitdagingen met betrekking tot Human Resource Management.

- rol van inclusie en diversiteit

WD3_16.05.05

16.05.12

De leerlingen ontwikkelen een ondernemingsconcept op basis van strategische keuzes.

creëren

WD3_16.05.05.01

Subdoel 1

De leerlingen ontwerpen een ondernemingsconcept op basis van strategische keuzes.

WD3_16.05.05.02

Subdoel 2

De leerlingen voeren het ondernemingsconcept uit.

WD3_16.05.06	16.05.03
De leerlingen voeren op basis van bedrijfsactiviteiten een dubbele boekhouding van beginbalans tot eindbalans.	
toepassen	
WD3_16.05.06.01	Subdoel 1
De leerlingen verwerken boekhoudkundig commerciële en financiële verrichtingen, btw-verrekeningen en -vereffening, lening.	
WD3_16.05.06.02	Subdoel 2
De leerlingen verwerken boekhoudkundig personeelskosten met behulp van een gegeven loonkostenstaat.	
WD3_16.05.06.03	Subdoel 3
De leerlingen verwerken boekhoudkundig voorraadwijziging. <ul style="list-style-type: none">• voorraadberekening: FIFO, LIFO, gewogen gemiddelde prijzen• voorraadwijzigingen• waardeverminderingen	
WD3_16.05.06.04	Subdoel 4
De leerlingen verwerken boekhoudkundig investeringen en afschrijvingen. <ul style="list-style-type: none">• materiële vaste activa, lineaire jaarlijkse afschrijvingen• aanschaffing• buiten gebruikstelling• afschrijving: pro rata temporis, degressief• verkoop• eigen geproduceerde vaste activa	
WD3_16.05.06.05	Subdoel 5
De leerlingen verwerken boekhoudkundig geldbeleggingen. <ul style="list-style-type: none">• verwerving, opbrengst, verkoop, waardevermindering	
WD3_16.05.06.06	Subdoel 6
De leerlingen verwerken boekhoudkundig de overlopende rekeningen.	

WD3_16.05.06.07

Subdoel 7

De leerlingen verwerken boekhoudkundig voorzieningen.

- grote herstellingswerken, dubieuze vorderingen

WD3_16.05.06.08

Subdoel 8

De leerlingen verwerken de boekhoudkundige verrichtingen bij het einde van het boekjaar.

WD3_16.05.07

De leerlingen voeren op basis van reële documenten met behulp van een professioneel boekhoudpakket een boekhouding van begin tot eindbalans.

- opening van het boekjaar
- verrichtingen tijdens het boekjaar
- afsluiting van het boekjaar, inclusief opstellen jaarrekening

toepassen

WD3_16.05.08

16.05.04

De leerlingen beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming aan de hand van door hen berekende kerncijfers met betrekking tot de liquiditeit, solvabiliteit en rentabiliteit.

evalueren

WD3_16.05.09

De leerlingen beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming aan de hand van door hen berekende kerncijfers met betrekking tot andere kerngetallen.

- brutowinstmarge
- bedrijfscoëfficiënt
- omloopsnelheden en omlooptijden
- cashflow
- zelffinanciering
- financieringswinst

evalueren

WD3_16.05.10

16.05.11

De leerlingen passen de integrale kostprijsberekening en prijsmethodes in functie van prijsbeleid toe.

toepassen

WD3_16.05.10.01

Subdoel 1

De leerlingen bespreken begrippen met betrekking tot kostprijsberekening.

- kostensoorten, kostenplaatsen, verdeelsleutel

WD3_16.05.10.02

Subdoel 2

De leerlingen passen kostprijsberekeningen toe.

- integrale kostenprijsberekening: kostenverdeelstaat, voor- en nadelen
- break-even: grafisch en algebraïsch
- direct costing
- differentiële kostprijsmethode

WD3_16.05.10.03

Subdoel 3

De leerlingen passen prijszettingmethoden toe.

- prijsmethodes: kost-plus, waarde-gebaseerd, concurrentie-gebaseerd

WD3_16.05.11

De leerlingen analyseren investeringsvraagstukken aan de hand van verschillende investeringsmethodes.

- basisbegrippen: kasstromen, factor tijd, restwaarde, rendement, netto-cashflow, risico
- soorten investeringen: vervanging- en uitbreidingsinvesteringen
- investeringen in MVA en IMVA
- investeringsmethodes: terugverdientijd, ROI, netto contante waarde

analyseren

WD3_16.05.12

De leerlingen bespreken aspecten van koopovereenkomsten.

- geldigheidsvereisten
- rechten en plichten van de koper en verkoper
- bewijsmiddelen
- einde

begrijpen

WD3_16.05.13

De leerlingen bespreken aspecten van huurovereenkomsten.

- geldigheidsvereisten
- rechten en plichten van de huurder en verhuurder
- belang van de plaatsbeschrijving
- handelshuur en woninghuur: belangrijkste verschillen

begrijpen

WD3_16.05.14

De leerlingen bespreken de werking van de verschillende takken van de sociale zekerheid voor loontrekkende en zelfstandige.

- financiering sociale zekerheid
- onderscheid tussen vervangingsinkomen en aanvullend inkomen
- verschil tussen het sociaal statuut van een zelfstandige en loontrekkende

begrijpen

WD3_16.05.15

16.05.06

De leerlingen lichten aspecten van sociaal recht toe met betrekking tot begin, schorsing en einde van een arbeidsovereenkomst.

begrijpen

WD3_16.05.15.01

Subdoel 1

De leerlingen lichten het verschil toe tussen de arbeidsovereenkomst en het arbeidsreglement aan hand van concrete documenten.

- soorten arbeidsovereenkomsten
- arbeidsreglement: wettelijke bepalingen

WD3_16.05.15.02

Subdoel 2

De leerlingen lichten redenen tot schorsing in hoofde van de werkgever en werknemer toe op vlak van voorwaarden, vergoeding en duur.

WD3_16.05.15.03

Subdoel 3

De leerlingen lichten het einde van de arbeidsovereenkomst uit hoofde van werkgever en werknemer toe op het vlak van rechtsgeldigheid, opzegtermijnen en opzegvergoedingen.

WD3_16.05.16

De leerlingen bespreken de mogelijkheden van ondernemingen in moeilijkheden.

- oorzaken van moeilijkheden
- hulp voor ondernemingen in moeilijkheden
- faillissement: procedure, gevolgen

begrijpen

WD3_16.05.17

De leerlingen bespreken aspecten van andere contracten.

- lening: bruiklening, verbruiklening
- bewaargeving
- borgtocht

begrijpen

WD3_16.05.18

De leerlingen bespreken aspecten met betrekking tot zekerheden.

- belang
- persoonlijke en zakelijke zekerheden: onderscheid
- hypotheek: gevolgen van het hypotheekcontract, rechten van de schuldeiser, belang van openbaarheid
- pandgeving
- voorrecht

begrijpen

WD3_16.05.19

De leerlingen bespreken aspecten van oneerlijke praktijken tussen ondernemingen.

- agressieve praktijken
- misleidende praktijken
- misbruik van economische afhankelijkheid
- onregelmatige bedingen

begrijpen

WD3_16.05.20

De leerlingen bespreken aspecten met betrekking tot handelspraktijken.

- prijsaanduidingen
- prijsverminderingen
- verkoop op afstand en e-commerce
- vergelijkende reclame

begrijpen

Samenhang minimumdoelen – leerplandoelen

In deze rubriek wordt een overzicht gegeven van alle specifieke minimumdoelen die van toepassing zijn voor deze studierichting (kolom 1 en 2).

In kolom 3 en 4 wordt aangegeven waar deze specifieke minimumdoelen opgenomen zijn in het leerplan.

- Specifieke minimumdoelen die ingedaald zijn als cesuurdoelen (in de studierichting van de tweede graad die een logische vooropleiding is voor deze studierichting in de derde graad) zijn terug te vinden in de derde kolom. Zij moeten niet meer aan bod komen in de derde graad (en bijgevolg ook niet meer geëvalueerd worden in de derde graad) maar ze zijn een belangrijk aandachtspunt om de beginsituatie van de leerling in kaart te brengen en te zorgen voor een gepaste begeleiding.
- Specifieke minimumdoelen die aan bod komen in de derde graad zijn terug te vinden in kolom 4.

De nummers in kolom 3 en 4 verwijzen naar het leerplandoel waar het specifiek minimumdoel letterlijk is opgenomen. Eventuele kenniselementen worden in het leerplandoel opgenomen, ofwel bij het specifiek minimumdoel zelf, ofwel bij de onderliggende subdoelen, ofwel via een combinatie.

Nummer specifiek minimum doel	Minimumdoel	Leerplandoel / subdoel 2 ^{de} graad	Leerplandoel / subdoel 3 ^{de} graad
Generieke doorstroomcompetenties			
01.01.01	De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van minstens 1 wetenschapsdomein verbonden aan de studierichting.		WD3_01.01.01
Uitgebreide wiskunde in functie van economie			
06.05.01	De leerlingen voeren bewerkingen uit met matrices: optelling, scalaire vermenigvuldiging, matrixvermenigvuldiging, machtsverheffing en transpositie.		WD3_06.05.01
06.05.02	De leerlingen gebruiken matrixmodellen om evoluties te beschrijven. <ul style="list-style-type: none"> • Matrixvoorstelling van een graaf 		WD3_06.05.02
06.05.03	De leerlingen lossen stelsels van eerstegraadsvergelijkingen op met behulp van de methode van Gauss-Jordan.		WD3_06.05.03
06.05.04	De leerlingen bepalen het voorschrift of de grafiek van een tweedegraadsfunctie als de andere representatie gegeven is. <ul style="list-style-type: none"> • Voorschrift $f(x)=a(x-p)^2+q$ • Voorschrift $f(x)=ax^2+bx+c$ 	WD2_06.04.10	
06.05.05	De leerlingen analyseren kenmerken van tweedegraadsfuncties: domein, bereik, nulwaarden, tekenverloop, stijgen/dalen, extremum, toenemende/afnemende stijging/daling en symmetrie ten opzichte van een verticale rechte.	WD2_06.04.11	

¹ Topsport – economie, tweede graad doorstroom.

06.05.06	De leerlingen leggen het verband tussen de grafiek van een functie en haar kenmerken. <ul style="list-style-type: none"> • Veeltermfuncties, (elementaire) rationale functies, (elementaire) irrationale functies, logaritmische functies $f(x)=\log_a(x)$ • Domein, bereik, nulwaarden, tekenverloop, stijgen/dalen/constant, extrema, constante/toenemende/ afnemende stijging/daling, asymptotisch gedrag, gedrag op oneindig 		WD3_06.05.06
06.05.07	De leerlingen lossen vergelijkingen en ongelijkheden grafisch op.		WD3_06.05.04
06.05.08	De leerlingen lossen tweedegraadsvergelijkingen in één onbekende in de verzameling van de reële getallen algebraïsch op. <ul style="list-style-type: none"> • Ontbinding in factoren • Discriminant 	WD2_06.04.07.01	
06.05.09	De leerlingen lossen tweedegraadsongelijkheden in één onbekende algebraïsch op.	WD2_06.04.08.01	
06.05.10	De leerlingen lossen exponentiële vergelijkingen van de vorm $b \cdot a^x = c$ algebraïsch op.		WD3_06.05.05
06.05.11	De leerlingen lossen goniometrische vergelijkingen van de vorm $\sin(ax+b)=c$ algebraïsch op.		WD3_06.05.07
06.05.12	De leerlingen berekenen de afgeleide functie van functies die zijn opgebouwd uit veeltermfuncties, rationale functies, exponentiële functies en logaritmische functies. <ul style="list-style-type: none"> • Rekenregels: afgeleide van een som, product, quotiënt van functies en afgeleide van een samengestelde functie (kettingregel) 		WD3_06.05.10.01
06.05.13	De leerlingen analyseren het verloop van functies met behulp van de eerste en tweede afgeleide functie en lossen extremumproblemen op.		WD3_06.05.11
06.05.14	De leerlingen interpreteren een bepaalde integraal als de limiet van een som en als een georiënteerde oppervlakte.		WD3_06.05.12
06.05.15	De leerlingen leggen het verband tussen bepaalde integralen en primitieve functies.		WD3_06.05.13
06.05.16	De leerlingen berekenen bepaalde en onbepaalde integralen van veeltermfuncties.		WD3_06.05.14
06.05.17	De leerlingen leggen in betekenisvolle situaties de betekenis uit van nulhypothese, alternatieve hypothese, significantieniveau en p-waarde. <ul style="list-style-type: none"> • Steekproevenverdeling 		WD3_06.01.06.01
06.05.18	De leerlingen analyseren het verband tussen twee numerieke grootheden in een dataset met behulp van een spreidingsdiagram. <ul style="list-style-type: none"> • Trendlijn • Correlatiecoëfficiënt 	WD2_06.04.13	WD3_06.01.03
Pakket uit informatie- en databeheer			
07.06.01	De leerlingen lichten de structuur en de werking van relationele databanken toe.		WD3_07.06.01
07.06.02	De leerlingen implementeren een relationele databank op basis van een eigen ontwerp.		WD3_07.06.02
07.06.03	De leerlingen gebruiken een gestructureerde querytaal voor de bevraging en de aanpassing van gegevens in een relationele databank.		WD3_07.06.03

Topsport			
13.03.01	De leerlingen voeren de topsportactiviteiten uit conform het ontwikkelingsplan topsport van de betrokken topsportfederatie.		WD3_13.03.01
Uitgebreide algemene economie			
16.01.01	De leerlingen analyseren het optimaal keuzegedrag van de consument en de producent. • Prijselasticiteit	WD2_16.01.03 WD2_16.01.04	
16.01.02	De leerlingen analyseren prijsvorming bij volkomen concurrentie met inbegrip van de rol van de overheid.	WD2_16.01.05	
16.01.03	De leerlingen analyseren prijsvorming bij monopolie, monopolistische concurrentie en oligopolie.		WD3_16.01.01
16.01.04	De leerlingen analyseren vormen van overheidsingrijpen bij marktfalen op regionaal, nationaal of Europees niveau. • Marktmacht, externaliteiten, asymmetrische informatie		WD3_16.01.02
16.01.05	De leerlingen analyseren het marktmechanisme op de arbeidsmarkt met inbegrip van de invloed van collectieve afspraken.	WD2_16.01.06	
16.01.06	De leerlingen leggen uit hoe de overheid werkgelegenheid en concurrentiekracht bevordert. • Loonindexering • Arbeidsmarktindicatoren		WD3_16.01.03
16.01.07	De leerlingen analyseren inkomensongelijkheid aan de hand van de Lorenzcurve en Gini-coëfficiënt.		WD3_16.01.04
16.01.08	De leerlingen leggen uit hoe de overheid via sociale en fiscale maatregelen ongelijkheid in een samenleving tracht te beperken.		WD3_16.01.06
16.01.09	De leerlingen analyseren relaties tussen de economische actoren.		WD3_16.01.07
16.01.10	De leerlingen lichten de samenstelling van het BBP toe vanuit de productie-, inkomens- en bestedingsbenadering. • Reëel en nominaal BBP • BNP, nationaal inkomen (Y)		WD3_16.01.08
16.01.11	De leerlingen analyseren internationale handel en internationale economische relaties. • Handelsbalans • Outsourcing, offshoring	WD2_16.01.09	
16.01.12	De leerlingen analyseren internationaal handels- en betalingsverkeer. • Wisselmarkt en wisselkoersen		WD3_16.01.09
16.01.13	De leerlingen leggen vraag en aanbod op de geld- en kapitaalmarkt uit. • De intermediaire rol van banken en beurzen		WD3_16.01.10
16.01.14	De leerlingen analyseren conjunctuurschommelingen en het effect van monetair en budgettair beleid op de conjunctuur. • Multiplicatoreffect		WD3_16.01.11
16.01.15	De leerlingen evalueren economische groei als indicator voor welvaart en welzijn. • Disruptieve factoren en innovatie		WD3_16.01.12
16.01.16	De leerlingen reflecteren over economische modellen en duurzame economische ontwikkeling.		WD3_16.01.13

Uitgebreide bedrijfswetenschappen en recht			
16.05.01	De leerlingen vergelijken courante ondernemingsvormen op het vlak van aansprakelijkheid, administratie en fiscaliteit.	WD2_16.07.02	
16.05.02	De leerlingen vergelijken fiscale regels voor éénmanszaak en vennootschap op basis van grondslag, de progressiviteit van de belasting en voorafbetalingen.		WD3_16.05.01
16.05.03	De leerlingen voeren op basis van bedrijfsactiviteiten een dubbele boekhouding van beginbalans tot eindbalans. <ul style="list-style-type: none"> • Commerciële en financiële verrichtingen, personeelskosten, btw-verrekening en -vereffening, lening, voorraadwijziging, investering en afschrijving, overlopende rekeningen en voorzieningen 		WD3_16.05.06
16.05.04	De leerlingen beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming aan de hand van door hen berekende kerncijfers met betrekking tot de liquiditeit, solvabiliteit en rendabiliteit.		WD3_16.05.08
16.05.05	De leerlingen lichten courante financieringsvormen op korte en lange termijn toe.		WD3_16.05.02
16.05.06	De leerlingen lichten aspecten van sociaal recht toe met betrekking tot begin, schorsing en einde van de arbeidsovereenkomst.		WD3_16.05.15
16.05.07	De leerlingen illustreren het belang van een bedrijfsstrategie.	WD2_16.07.03	
16.05.08	De leerlingen illustreren hoe een onderneming haar marketingmix samenstelt op basis van haar marketingstrategie.	WD2_16.07.04.03	
16.05.09	De leerlingen lichten het belang van supply chain management als onderdeel van het bedrijfsbeleid aan de hand van de logistieke keten toe.		WD3_16.05.03
16.05.10	De leerlingen lichten Human Resources Management als onderdeel van bedrijfsbeleid toe.		WD3_16.05.04
16.05.11	De leerlingen passen de integrale kostprijsberekening en prijsmethodes in functie van prijsbeleid toe.		WD3_16.05.10
16.05.12	De leerlingen ontwikkelen een ondernemingsconcept op basis van strategische keuzes.		WD3_16.05.05

Minimale materiële vereisten

Voor het realiseren van de leerplandoelen is er nood aan voldoende materialen en de nodige uitrusting opdat deze kwaliteitsvol kunnen gerealiseerd worden. Voor de school is het belangrijk dat ze in kaart brengt welke materialen en uitrusting er minimaal nodig zijn om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Deze materialen en uitrusting hoeven niet noodzakelijk op school aanwezig te zijn. De school kan immers ook gebruik maken van materialen en uitrusting die aanwezig zijn op andere locaties zoals bijvoorbeeld andere scholen, infrastructuur van de gemeente, bedrijven...

Op de GO! Navigator worden er, voor deze doelen waarvoor dit relevant is, suggesties gedaan met betrekking tot het in kaart brengen van de minimale materiële vereisten.

Vakkenkoppeling

De vakkenkoppeling is terug te vinden op de website van het GO! (rubriek leerplannen).

Pedagogisch – didactische ondersteuning

Een uitgebreide pedagogisch – didactische ondersteuning is terug te vinden in de GO! Navigator.